

שושנה בלום-קולקה – דברים לזכרה ולכבודה

תמוז תשע"ג, יולי 2013

מאת רות ברמן – פרופסור אמריטוס, החוג לבלשנות, אוניברסיטת תל אביב

קשה לכתוב על שוש בלשון עבר – כמו לרבים אחרים, בני משפחה, עמיתים, תלמידים וידידים, שוש חסרה גם לי, ותחסר לי לאורך השנים במישורים שונים ובנסיבות רבות. הכרנו בניו יורק בשנות ה-60 של המאה הקודמת, עת למדנו שתינו לתואר שני ב- Teachers College שליד אוניברסיטת קולומביה. מאז נפגשו דרכינו בהזדמנויות שונות ובמקומות שונים המשקפים, ולו במעט, את הרב-גוניות והעושר שכה איפיינו את חייה של שוש: בשדה תעופה בדרך לכנס מקצועי (ושוש אהבה לנסוע והרבתה להשתתף בפורומים בין-לאומיים), בטיול אישי בעקבות מפגש בבודפשט לעיירת חוף בה פגשה אמה המנוחה את אהבתה הראשונה, בטקס השקה של אחד מספריה הרבים, בערב שערכה לכבוד עמיתה וידידה משותפת בביתה המקסים בעין כרם, או בארוחה טובה עם בני הזוג על כוס יין במסעדה טובה בתל אביב.

כי זאת הייתה שוש – אדם רב-צדדי ואישה רבת-פנים, שנולדה בעיר קלוג' ברומניה, התחנכה בבודפשט שבהונגריה והגיעה כנערה ארצה ברכבת קסטנר ב-1944. רקע זה שימש בין היתר יסוד לנאמנות שלה לרב-תרבותיות בחינוך ובחברה, שבה דגלה בעיקשות, ביושר ובאמונה הפנימית האופייניים לה. ואמנם, שוש גילמה את מושג הרב-תרבותיות והרב-לשוניות בחייה-היא: חינוך בסיסי בהונגרית וגרמנית, עבור בלימודי שפות רומניות וספרות אנגלית (שפה ששלטה בה על בורייה בדיבור כבכתב), לצד היטמעות שלמה בשפה העברית, בספרותה ובתרבותה, מתוך הזדהות עמוקה, אף אם ביקורתית, עם ישראל ועם הישראליות. את אישיותה הייחודית והרב-צדדית של שושנה איפיינו בין היתר היסודיות וההעמקה בכל נושא שבו עסקה, והם היו רבים: פוליטיקה, קריאה, בישול, עיצוב בית, הנחיית סטודנטים, עריכת מחקרים, דאגה לחינוך הלשוני ועיסוק בתקשורת. שוש הייתה אדם לגמרי לא "חפפי", היא התייחסה לכל מעשיה ולמעשי הסובבים אותה מעמדה מושכלת, ברצינות ובכובד ראש, הודות לאינטליגנציה הטבעית יוצאת הדופן שלה, לצד השכלתה הנרחבת. עם זאת, ידעה גם להשתעשע ולצחוק עם הקרובים לה, במבט אירוני ומפוקח, בלי סנטימנטליות, ותוך הבנה וקבלה של השונה והאחר.

בהתמודדותה עם מחלת הסרטן שבצילה חייתה בשנתיים האחרונות, בליווי ההדוק, המסור והטוטאלי של אישה פרופ' ריצ'רד (דיק) קולקה, יליד ניו-זילנד, נתגלתה שוש בכל גדולתה. היא הסתכלה על הכל – הסכנות, הטיפולים, הכאבים וחולשת הגוף – באיפוק, ללא רחמים עצמיים, באומץ יותר מאשר ב"גבורה", לעתים אף בהומור, שאפשרו לכל מי שנמצא עמה להרגיש בנוח, כי שוש הייתה ונשארה "מנש", בן-אדם. מילים ספורות על יכולותיה והישגיה המקצועיים-מדעיים: כותרות שבעת הספרים שכתבה וערכה מגלות בדיוק אותן התכונות שצינתי לעיל – רב גוניות, מקוריות ויסודיות. היא הייתה דמות מובילה בחקר השיח בעולם, לא כל שכן בישראל, והפגינה הבנה עמוקה ברב-לשוניות בכלל ובפרגמטיקה של הדו-לשוניות בפרט. בעשורים האחרונים עסקה יותר ויותר בשיחם של ילדים, והתמקדה בצד התקשורתי והבין-אישי של הנושא באמצעות שיטות מחקר אתנוגראפיות מקוריות ומוקפדות, מתוך רצון לתפוס את רוח הדברים ומהות תוכנם יותר מאשר את מימדם המספרי-התפלגותי. אף כי שוש הייתה ביסודה אדם פרטי, היטיבה לשתף פעולה עם עמיתים, ביניהם חוקרים מהשורה הראשונה בארץ, בארה"ב ובאירופה. ואף כי גישתנו העקרונית ושיטת עיסוקנו בחקר הלשון נבדלו במובנים רבים, שררו בין שוש לביני כבוד והערכה הדדיים כנשות מקצוע. התיימתני אני יחד עם רבים וטובים בעולם של המחקר הלשוני, התפתחות השפה והשימוש בה. ברמה האישית, אבדה לי ידידה יקרה ומשמעותית שאתה יכולתי לשוחח על ענייני משפחה שנייה, על ספרות יפה, על מתכונים, על בגדים, על דרכי מחקר, על שפת ילדים, על פוליטיקה, על מה לא. היי שלום, חברה.